

Acta Beregsasiensis

2010/2

Acta Beregsasiensis

A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
tudományos évkönyve

Науковий вісник
Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці ІІ

A Scholarly Annual
of Ferenc Rákóczi II. Transcarpathian Hungarian Institute

2010
IX. évfolyam, 2. kötet
Том ІХ, № 2
Volume IX, № 2

УДК 001(477.87)
ББК 72.4(4УКР-43АК)
А-19

Az Acta Beregsasiensis a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola tudományos kiadványa. Jelen kötet a 2010-es év első felének magyar, ukrán, angol és német nyelvű tanulmányait foglalja magába. Az intézmény tanárai, hallgatói, valamint külföldi tudósok munkáit publikáló kötet a nyelv- és irodalomtudomány, a történelem, pedagógia, biológia, gazdaság és más tudományágak különböző területeit öleli fel.

www.kmf.uz.ua/hun114/index.php/kiadvanyaink/110-a-ii-rakocz-ferenc-karpataljai-magyar-fiskola-tudomanyos-evkoenyve

SZERKESZTÉS: *Kohut Attila, Penckófer János*

KORREKTÚRA: *G. Varcaba Ildikó*

TÖRDELÉS: *Garanyi Béla*

BORÍTÓ: *K&P*

A KIADÁSÉRT FELEL: *dr. Orosz Ildikó, dr. Soós Kálmán*

A KÖTET TANULMÁNYAIBAN ELŐFORDULÓ ÁLLÍTÁSOKÉRT MINDEN ESETBEN A SZERZŐ FELEL.

A kiadvány megjelenését a

támogatta

ISBN: 978-966-2595-01-7

© A szerzők, 2010

Készült: PoliPrint Kft., Ungvár, Turgenyev u. 2. Felelős vezető: Kovács Dezső

Tartalom

Történelem- és társadalomtudomány

BOCSKOR ANDREA: A Rzeczpospolita és korának képe az ukrajnai történelemtankönyvekben	9
KOSZTYÓ GYULA: Kárpátaljai régészeti kutatások 1945–1991 között a kárpátaljai magyar sajtóban	29
VÁRADI NATÁLIA: 1956-os deportálások a Szovjetunióba (a KGB dokumentumai alapján)	39
BARÁTH JULIANNA: Thököly-iratok a Kárpátaljai Állami Levéltárban	57
BRAUN LÁSZLÓ: Kálvin János társadalmi és politikai nézetei	63
MAROSI ISTVÁN: Firczák Gyula (1836–1912) munkácsi püspök élete és munkásságának súlypontjai	75

Nyelv- és irodalomtudomány

GAZDAG VILMOS: A magyar nyelvjárásokra gyakorolt szláv hatások vizsgálata (Tudománytörténeti vázlat)	91
MIZSER LAJOS: Kis- és Nagybégány családnevei	99
SEBESTYÉN ZSOLT: Elpusztult falvak névmagyarázatai a történelmi Bereg megyéből ...	107
VÍGHNÉ SZABÓ MELINDA: Lexikalisch-semantische Untersuchung des Baltendeutschen mit dem Standarddeutschen	115
BRENZOVICS MARIANNA: Az erő tárgya és alkalmazója. Heidegger Antigoné-értelmezése	129

Oktatás, képzés, iskola

BOROS LÁSZLÓ: Állami és magángyűjtemények Kárpátalja területén 1877 és 1918 között	133
SZAMBOROVSKYKNÉ NAGY IBOLYA: Az iskolairányítás szakmai átalakítására tett próbálkozás a Szovjetunióban (1982–91)	139
ILONA HUSZTI–MÁRTA FÁBIÁN–ERZSÉBET BÁRÁNY: Fifth graders' receptive skills in English and Ukrainian	153

LECHNER ILONA: Spielerische Arbeitsformen im Fremdsprachunterricht Schlussfolgerungen einer empirischen Untersuchung	163
---	-----

Gazdaság, biológia

ТОВТ ЙОЖЕФ: Регіоналізм, як філософія входження в Європейський Союз через розбудову місцевого господарства та території.	175
DR. SZPÁSSZKY GÁBOR: A beruházások fejlődése Kárpátalja népgazdaságában	181
HADNAGY ISTVÁN: A megújuló energiaforrások felhasználásának lehetőségei és jelenlegi helyzetük Kárpátalján	187
MELYNCSOK ADRIENN: A vállalatok társadalmi felelősségvállalásának (Corporate social responsibility) bemutatása és helye a mai gazdasági életben	195
PINTÉR ÁKOS: Az európai poszt szocialista országok légi személyközlekedésének jellemzői, közelmúltbeli változásai	205
GÉCSE MÁTYÁS: Alanyhasználat Ugocsa és Bereg megyék kajszi természetében	223
GORONDI TAMÁS–ILLÁR LÉNÁRD: A Borsa-folyó puhatestű faunájának vizsgálata a benei szakaszon	229

Könyvekről

SÉRA MAGDOLNA: Tannyelvválasztás a kisebbségi régiókban. Tájékoztató füzet szülőknek és pedagógusoknak	239
MOLNÁR ANITA: Az Üveghegyen innen. Anyanyelvváltozatok, identitás és magyar anyanyelvi nevelés	241
<i>Eseménynaptár</i>	244

BOROS LÁSZLÓ*

Állami- és magángyűjtemények Kárpátalja területén 1877 és 1918 között

Rezümé A tanulmány célja, hogy bemutassa, milyen munkát folytattak a XIX. század második és a XX. század első felében a mai Kárpátalja területén a múzeumüggyel kapcsolatban az állami intézmények és magánszemélyek. Az állami intézmények közül az iskolák és gimnáziumok végeztek e nehéz munkát. A Munkácsi Magyar Királyi főgimnázium és az Ungvári Főgimnázium tevékenysége volt a legjelentősebb. A magángyűjtemények közül kiemelkedik Lehoczky Tivadar gyűjteménye. A két világháború között az állami, egyesületi és magángyűjteményeket összevonták. Az így létrejött gyűjtemény az Országos Lehoczky Múzeumban került elhelyezésre. A második világháború után az Országos Lehoczky Múzeum megszűnt. Gyűjteményének egy része ma a Kárpátaljai Honismereti Múzeumban van elhelyezve.

Резюме Мета нашого наукового дослідження – довести до читача результати роботи, яку виконували приватні особи та державні установи у сфері музейної справи на території сучасного Закарпаття у другій половині XIX – першій половині XX століття. Цю важку роботу виконували школи та гімназії регіону. Найвагомішою була діяльність Мукачівської угорської королівської головної гімназії та Ужгородської угорської гімназії. Серед приватних колекцій виділяється зібрання Тиводора Легоцького. Між двома світовими війнами державні, товариські та приватні колекції були об'єднані. Створене зібрання розмістили у Державному музеї ім. Легоцького. Після Другої світової війни Державний музей ім. Легоцького перестав існувати. Частина колекції сьогодні знаходиться у Закарпатському краєзнавчому музеї.

Munkámban a mai Kárpátalja területén a XIX. század 70-es éveitől az első világháború végéig tartó periódusban működő állami intézmények és magánszemélyek múzeumüggyel kapcsolatos tevékenységét vizsgáltam. Jelentősebb régiség- és éremgyűjteményekkel, valamint múzeumokkal az iskolák és gimnáziumok rendelkeztek. Az iskolák közül kiemelném a Nagyszőlősi Polgári Iskolát, ahol Mihalik József is tanított és régiséggyűjteményt állított össze. A gimnáziumi gyűjtemények közül legjelentősebb a Munkácsi Magyar Királyi Főgimnáziumé, Jankovich József volt a gondnoka. Jankovich Józsefnek a későbbiekben nagy szerepe volt a múzeumügyben, ő volt az Országos Lehoczky Múzeum igazgatója. A magángyűjtemények közül pedig természetesen Lehoczky Tivadar gyűjteménye volt a legjelentősebb. A fentebb említett gyűjtemények fennmaradt elemei fontos részét képezik jelenlegi múzeumaink leletanyagának. Vizsgáljuk meg, hogyan alakult a sorsuk ezeknek a gyűjteményeknek a több mint 40 évig tartó időszakban.

Iskolák

Az elemi és népiskolákban nem fordítottak sok figyelmet a múzeumügyre és a régiségek gyűjtésére. Vidékünkön csak két iskolának volt jelentősebb gyűjteménye: a Nagyszőlősi Polgári Iskolának és az Ungvári Állami Elemi Népiskolának.

Mihalik József¹ az 1890-es években Ugocsa és Máramaros vármegyében végzett kutatásokat és gyűjtéseket, amikor a Nagyszőlősi Polgári Iskolában tanított.² Az általa gyűjtött anyagból régiséggyűjteményt állított össze, s az iskolában helyezte el. Ennek a gyűjteménynek a cseh hatalomátvétel nagy károkat okozott. Csak a régészeti tárgyakat sikerült az Országos Lehoczky Múzeum részére megmenteni, a gyűjtemény többi eleme eltűnt. A megmentett tárgyaknak köszönhetően nem vesztett el teljesen az itteni munkássága a tudomány számára,³ a gyűjtemény megmaradt darabok ma is megtalálhatók a Kárpátaljai Honismereti Múzeumban.

* Csetfalvai Általános Iskola, történelemtanáár. A tanulmányt dr. Csatóry György lektorálta.

¹ Mihalik József — (Hernádszurdok, 1860. okt. 25. – Budafok, 1925. márc. 2.) művészettörténész, az MTA levelező tagja (1906). Liptószentmiklóson, Nagyszőlősen, majd Kassán volt tanár. 1907-től a Múzeumok és Könyvtárak Országos Főfelügyelőségének előadója és végül országos főfelügyelője. Fő műve: Kassa város ötvösségének története (Budapest, 1899)

² *Magyar életrajzi lexikon*. II. kötet, 1969, 204. o.

³ JANKOVICH JÓZSEF 1995: 69-70. o.

A másik iskolai gyűjtemény a tanszerekre helyezte a hangsúlyt.

Az Ungvári Állami Elemi Népiskolában az 1890-es években létrejött egy tanszermúzeum. A gyűjtemény fejlődését gátolta, hogy az iskola új épülete még nem készült el. A tanszerek az iskola különböző osztályaiban lévő szekrényekben voltak elhelyezve. Az új épület felépülése esetén vármegyei tanszermúzeumot akartak létrehozni.⁴ Ennek létrejötéről nem találtam adatot a forrásokban.

Az első világháború előtt a két iskola gyűjteménye képviselte a mai Kárpátalja területén az elemi és népiskolák a múzeumüggyel kapcsolatos eredményeit.

Gimnáziumok

Jelentős gyűjteménnyel két gimnázium rendelkezett a mai Kárpátalja területén. Az egyik a Munkácsi Magyar Királyi Főgimnázium – ebben történelmi múzeum is működött –, a másik az Ungvári Főgimnázium. A főgimnáziumokban sokkal gazdagabb volt a gyűjtemény – főleg régi érmekből –, mint az elemi és népiskolákban.

A Munkácsi Magyar Királyi Főgimnázium

A Munkácsi Királyi Főgimnázium múzeumáról Lehoczky Tivadar is megemlékezik mint fejlődésben lévő gyűjteményről.⁵ A múzeum igazgatója Jankovich József⁶ volt. A fennmaradt iskolai értesítők adatai alapján a gyűjtemény főleg a diákok adakozásainak és különböző ajándékozásoknak köszönhetően gyarapodott. Tekintsük át az 1. táblázatban feltüntetett adatok alapján, miként bővült a gyűjtemény.

1. táblázat. A Munkácsi Magyar Királyi Főgimnázium múzeumának gyarapodása (1901–1908)⁷

Tanév: Tárgy megnevezése:	1901/02	1903/04	1904/05	1905/06	1906/07	1907/08
PéNZ	474	678	911	1083	1111	1134
Emlékérem, jeton, bárcák	28	57	82	82	172	183
PapírpéNZ	39	44	47	47	47	47
Levéltár	8	10	10	10	10	10
Régiségtár	—	68	68	68	68	68
Összesen:	549	857	1118	1290	1408	1442

A táblázat alapján világosan látszik, hogy legnagyobb mértékben a pénzermék részaránya növekedett az adott időszakban. A gyűjtemény tárgyainak száma 1901 és 1905 között ennek következtében megduplázódott.

⁴ *Az Ungvári Állami Elemi Népiskola értesítője az 1895–96 tanévről*, Ungvár, 1896.

⁵ LEHOCZKY TIVADAR 1998: 175. o.

⁶ Jankovich József Mihály — (Trencsén, 1878. nov. 22. — Jánosháza, 1955. ápr. 24.) tanár, főgimnáziumi igazgató, múzeumigazgató, régész, történész. A Pázmány Péter Tudományegyetemen történelem–földrajz szakos tanári oklevelet szerzett. Munkácson a helyi Királyi Főgimnázium tanára (1900–1917), majd igazgatója (1917–1920). Lehoczky Tivadarral együtt aktívan részt vett a Lehoczky Tivadar Múzeumegyesület munkájában. 1920 és 1922 között a Munkácsi Városi Polgári Iskola tanára, később a kisvárdai gimnázium igazgatója. Munkácsra visszatérve a helyi gimnáziumban tanárként (1922–1938), majd igazgatóként (1938–1940) dolgozott. Megbízták a Lehoczky-gyűjtemény kezelésével, tudományos feldolgozásával, s a majdani múzeum megszervezésével. A Munkácson 1929-ben megnyílt Országos Lehoczky Múzeum igazgatója. 1929–1931 között Jaroslav Böhm-mel a Prágai Régészeti Intézet munkatársával, 1932–1938 között önállóan végzett régészeti ásatásokat. A legjelentősebb eredménye a kustánfalvi szkitakori temető feltárása (1931). Ez egy új régészeti kultúra felfedezéséhez vezetett. Nevéhez fűződik az első kárpátaljai régészeti leletkataszter összeállítása. Nyugdíjba vonulása után (1940) már csak az Országos Lehoczky Múzeum ügyeivel foglalkozott. A háborús időkben, majd a szovjethatalom első éveiben (1944–1948) sokat tett a múzeum gyűjteményének megőrzése és egybentartása érdekében. 1950-ben átköltözött Magyarországra a gyerekeihez.

⁷ A táblázat adatait a „Munkácsi Magyar Királyi Állami Gymnasium” értesítőjének 1901 és 1907 közötti példányaiból állítottam össze. Ezekben pontosan fel van tüntetve a gyűjtemények aktuális változása.

A pénzérmék mellett más értékes leleteket is elhelyeztek a múzeumban.

A Munkácsi Királyi Főgimnázium gyűjteményébe került a Bótrágyon – gróf Lónyay Elemér birtokán – talált lelet egy kisebb része: bronzból készült sarlók és vésők.⁸ Ide kerültek a Csomár István⁹ munkácsi gimnáziumi tanár szülőjében talált tárgyak is: „vassarló, kasza, keltaalakú fejsze, egy lándzsanyél alsó tokjával, vasszög” stb.¹⁰ Ezek kelta eredetű régiségek az i.e. III–II. századból.¹¹

A Munkácsi Királyi Főgimnázium gyűjteménye ma a Kárpátaljai Honismereti Múzeum birtokában van.

Az Ungvári Főgimnázium

A régiséggyűjtemény gerincét a munkácsihoz hasonlóan érmék képezték, de emellett több érdekes leletet is itt helyeztek el.

Az Ungi Közművelődési Társulat 1877–78-as működéséről szóló jelentésben le van írva, hogy a leendő múzeum tárgyai ideiglenesen a főgimnáziumi múzeumban voltak elhelyezve.¹² Ebből következik, hogy ebben az időszakban már működnie kellett a főgimnázium múzeumának.

Az Ungvári Főgimnázium régiséggyűjteményének részét képezte az Ung megyei Salamon határában 1883-ban feltárt sírhalom leletanyaga is. A sírhalmot a főgimnázium igazgatója tárta fel. A következő leletek voltak a szertárban kiállítva a fennmaradt források alapján: „kétélű hosszú hegyes kard, keresztvasas markolatú lapított göbbel; ... néhány levél alakú nyílhegy, késpenge, két kengyelvas, bronzgyűrű, szíjvég s a nyeregről csatok és egyéb vasrészek”.¹³

Az 1892–93-as. tanévben a főgimnázium régiség- és éremgyűjteménye főleg réz- és bronzérmékkel, Kossuth- bankokkal és egy régi zseborával gyarapodott, amit Damjanovics Béla VIII. osztályos tanuló adományozott.¹⁴

Az 1910–11-es. tanév végén az éremtár állományát képezte: 5 db arany, 1076 db ezüst-, 141 db nikkelt-, 3357 db réz- és bronz-, 18 db ón-, 94 db emlékérem és 373 db bankjegy. Összesen 5064 db. A régiségtár állománya ugyanazon tanév végén 353 darabból állt.¹⁵

1928-ban az ungvári gimnázium is átadta régiséggyűjteményét az Országos Lehoczky Múzeumnak. A tárgyakat Jankovich József vette át a gimnázium tanárától, Demjanovics András professzortól. A Kárpátaljai Területi Állami Levéltárban megtalálható az a cseh nyelvű protokoll, amelyben fel vannak sorolva az átvett tárgyak.¹⁶

Az állami intézmények vidékünk múzeumügyére gyakorolt hatása nem elhanyagolható. Az állami gyűjtemények egy része az első világháború során elkallódott. A fennmaradó részt 1929-re átadták az Országos Lehoczky Múzeumnak, amely vidékünk két világháború közötti időszakában a legjelentősebb múzeum volt. A második világháború után a gyűjtemény átkerült a Kárpátaljai Honismereti Múzeumba.

Magángyűjtemények

A mai Kárpátalja területén a XIX–XX. század fordulóján több jelentősebb magángyűjtemény létezett. A legnagyobb és legértékesebb gyűjteménnyel Lehoczky Tivadar

⁸ LEHOCZKY TIVADAR 2001: 23. o.

⁹ Csomár István – (Ladmócz, 1839. jan. 14. - ?) gimnáziumi tanár. 1865. augusztus 1-jén Munkácsra költözött, ahol szeptember 1-jén beindította azt a magángimnáziumot, amely a későbbi államinak lett az alapja. 1867-ben iskoláját községinek nyilvánították, majd állami kezelés alá került.

¹⁰ LEHOCZKY TIVADAR 2001: 86. o.

¹¹ Kobály József szóbeli közlése alapján.

¹² KÁL. F. 1186, op. I. od. zb. 1, lap 21–22.

¹³ LEHOCZKY TIVADAR 2001: 87. o.

¹⁴ Az ungvári királyi katolikus főgymnasium értesítője az 1892-93. tanévről. Ungvár, 1893.

¹⁵ Az ungvári királyi katolikus főgymnasium értesítője az 1910-11. iskolai évről. Ungvár, 1911.

¹⁶ KÁL. F. 1555, op. I. od. zb. 47, lap 8.

rendelkezett. Lehoczky mellett Mihalik József és dr. Mihályi János is rendelkezett kisebb gyűjteménnyel. Ezek a gyűjtemények sokkal kisebbek voltak Lehoczky Tivadaréhoz képest.

Lehoczky Tivadar

A mai Kárpátalja területén az első világháború előtt a legjelentősebb magángyűjteménnyel rendelkező személy.

Lehoczky Tivadar¹⁷ 1855-ben telepedik le Munkácson.¹⁸ 1865-től a Schönborn grófok tulajdonát képező Munkács-Szentmiklósi Domínium jogásza majd főügyésze.¹⁹ Munkája mellett régészeti, történeti, etnográfiai stb. kutatásokat végzett.²⁰ Érdeklődése 1860-ban vesz új irányt a régészet felé. Ebben az évbe Klacsanó falu (Munkácsi járás) határában egy földműves bronzkincset talált. Ennek egy része Lehoczky Tivadar birtokába került. Ekkor lépett kapcsolatba a magyar régészet egyik megteremtőjével, Römer Flóris²¹ győri tanárral. Az ő hatására folytatott a későbbiekben rendszeres ásatásokat. Sikertől kapcsolatot teremtenie a Magyar Tudományos Akadémia régészeti bizottságával. Ez arra ösztönözte, hogy beszámoljon kutatási eredményeiről a szakirodalomban. Egyik tudományos értekezése a Bereg megyei régiségekről a bizottság kiadványában, az *Archeológiai Közlemények* 7. számában jelent meg. Rendszeresen közli írásait az *Archeológiai Értesítő* című folyóirat, melyet Römer Flóris kezdett el szerkeszteni 1868-ba. Több más újságban és folyóiratban is közölt cikkeket, melyek alapján nyomon lehet követni munkásságát és kutatásait a régészet területén.²² Számos könyvet írt munkásságáról kutatásainak eredményei alapján.²³ Ezek ma igen jó forrásműveknek számítanak. Jelentősebb műveit²⁴ újra kiadták az 1990-es években, többek között Razgulov Valerij kezdeményezésére.²⁵

Lehoczky Tivadar legfőbb célja egy nyilvános múzeum létrehozása volt, ahol halála után is fennmaradhat gyűjteménye. 1869 áprilisában tette meg az első kísérletet ennek létrehozására. A Bereg Megyei Régészeti Társaságot létrehozása nem sikerült.²⁶ 38 évvel később 1907-ben létrehozta a Munkácsi Lehoczky Tivadar Múzeumegyesületet. Az általa elképzelt múzeum haláláig nem jött létre.²⁷ Lehoczky Tivadart 1915-ben temették el Munkácson a római katolikus templom kriptájában.²⁸ Hivatalosan a múzeum csak jóval halála után, 1929-ben kezdhetette meg működését.²⁹

¹⁷ Lehoczky Tivadar — (Fucsina, 1830. október 5. – 1915. november 25.) régész, történész, néprajzkutató. Az 1848–49-es forradalom és szabadságharcban tüzérként harcolt. 1851-ben a Kassai Jogi Akadémián szerzett diplomát. Tizenegy könyvet és közel 300 történelmi, néprajzi, honismereti és nyelvészeti tanulmányt írt. Legjelentősebb műve a háromkötetes Beregvármegye Monographiája (Ungvár, 1881–1882). Ezt, sok egyéb művével együtt újra kiadták az 1990-es években.

¹⁸ *Magyar életrajzi lexikon*. II. kötet, 1969, 52. o.

¹⁹ KERESZTYÉN BALÁZS 2001: 153–154. o.

²⁰ CSATÁRY GYÖRGY 2001: 7. old.

²¹ Römer Flóris Ferenc – (Pozsony, 1815. ápr. 12. – Nagyvárad, 1889. márc. 18.) régész, művészettörténész, egyetemi tanár, az MTA tagja. 1830-ban a Benedek-rendbe lépett, bölcsészeti doktor lett. A szabadságharc alatt kapitányi rangot szerzett. A Bach-korszakban 8 évi börtönre ítélték ez okból. 1854-ben kiszabadult, majd több helyen tanított és volt nevelő. 1861-ben Pestre költözött, kivált a bencések kötelékéből, előbb az MTA kéziratárnoka, 1862-től gimn. ig., 1868-ban az egyetem az archaeologia- tanára lett. 1869-től az MNM régiség-tárának öre. 1868–72 között az Archaeológiai Értesítőt, 1864–73 között az Archaeológiai Közleményeket szerkeszti. Az ő érdeme, hogy az ősrégészek és antropológusok VIII. nemzetközi kongresszusát 1876-ban Budapesten tartották meg. Alapító tagja volt a Magyar Történelmi Társulatnak.

²² KOBÁLY JÓZSEF 1998: 77–78. o.

²³ KOBÁLY JÓZSEF 1990: Bibliograficsnij pokazcsik prac Tivodora Legockogo (1830–1915). Uzsgorod.

²⁴ A teljesség igénye nélkül: LEHOCZKY TIVADAR 2000: *Bereg megye és a munkácsi vár 1848-49-ben*. Hatodik Síp Alapítvány — Mandátum Kiadó, Budapest–Beregszász.; LEHOCZKY TIVADAR 1995: *Bereg vármegye*. Válogatás Lehoczky Tivadar írásaiból. Ugocsa Print, Ungvár.; LEHOCZKY TIVADAR 2001: *Adatok hazánk archeológiájához különös tekintettel Bereg megyére és környékére*. I–II. kötet. Ugocsa Print, Ungvár.; LEHOCZKY TIVADAR 1999: *Adatok Beregszász történetéhez*. Ugocsa Print, Ungvár.; LEHOCZKY TIVADAR: *Bereg vármegye Monographiája*. I–III. kötet.

²⁵ <http://www.karpataljaturizmus.net/enciklopedia/lehoczky-tivadar>. 2010. II. 18.

²⁶ RAZGULOV VALERIJ 1997: 9. o.

²⁷ KERESZTYÉN BALÁZS 2001: 154. o.

²⁸ POPOVICZ BÉLA 2005: 151. o.

²⁹ KOBÁLY JÓZSEF 1998: 119. o.

Lehoczky Tivadar a *Bereg vármegye monográfiája* c. könyvében maga is leírta saját régiséggyűjteményét:

„... Munkácson saját házában, egy leginkább a megye területén eszközölt ásások és vételek útján szerzett régiséggyűjteménye, melyben öt álló üvegszekrényben elhelyezve mintegy ezer őskori obszidián tűzkő szerek, nyilak, késpengék, vésők s több egyéb különféle szilánkok s eszközök, különféle agyagedények, bögrék, számos sokféleképen diszített és idomított cseréptörödékek, téglák, gunyhótapaszok, őrlő és zúzó-kövek, csontok és más értékes tárgyak, lelhelyek szerint felosztva s megszámozva tartanak. A bronzkori tárgyakból mintegy 180 válogatott darab tartatik s ezek közt több alakú bronz csákány, fokos, buzogány, lándzsa, nyíl, fűrész, kés, sarló, véső, karvédő, gombok, kapcsok, egész női felszerelés, úgymint: fülbevalók, hajtűk, gyűrűk, számos különböző idomú és súlyú kar- és lábperecek, varrótűk s egyéb eszközök. A középkori tárgyak s fegyverekből ki volt állítva az 1876. évben Budapesten tartott régészeti nemzetközi VIII. kongresszuson 402 kő, 4 arany, 118 bronz, 3 anyag és 1 üveg kiválóbb tárgy.

Érmegyűjteménye, melyben több barbárkori ezüst ritka példánya és számos ókori római s egyéb érdekes darab található, felülhaladja az ezret. (...)”³⁰

A gyűjtemény anyagainak nagy része nem veszett el. A két világháború között az Országos Lehoczky Múzeumban voltak elhelyezve, napjainkban pedig a Kárpátaljai Honismereti Múzeum tulajdonát képezik. Utoljára 1999-ben volt Lehoczky Tivadar gyűjteményéből önálló kiállítás Ungváron.³¹ Elmondható, hogy a legnagyobb hatást vidékünk múzeumügyére Lehoczky Tivadar munkássága és gyűjteménye gyakorol(ta)ja.

Mihalik József és dr. Mihályi János

Lehoczky Tivadar gyűjteménye mellett még két kisebb létezéséről találtam adatokat. Ezeknek a gyűjteményeknek a mérete nem közelítette meg Lehoczky Tivadarét.

Mihalik József kollekciónak már a Nagyszőlősi Polgári Iskolában található gyűjteményével kapcsolatban ismertettem.

Dr. Mihályi János³² az általam fellelt források szerint szintén rendelkezett egy kisebb magángyűjteménnyel. (Mihályi Péter birtokán, 1885-ben Borsán, 1863-ban Kalinfalván talált leletek egy része.)³³ Ennél többet nem sikerült megtudnom erről a gyűjteményről.

Mihalik József és dr. Mihályi János gyűjteményeinek fennmaradt darabjai – az Országos Lehoczky Múzeum közvetítésével – jelenleg a Kárpátaljai Honismereti Múzeum birtokában vannak.³⁴

Összegzés

Összességében elmondható, hogy a XIX. század második és a XX. század első felében igen aktív munka folyt a mai Kárpátalja területén múzeumügyben. Az állami intézmények közül az iskolák és gimnáziumok végezték e nehéz munkát. A Munkácsi Magyar Királyi Főgimnázium szerepét ítélem a legmeghatározóbbnak annak ellenére, hogy az Ungvári Főgimnázium gyűjteménye nagyobb volt, viszont a Munkácsi Magyar Királyi Főgimnázium múzeumának vezetője Jankovich József a két világháború között az Országos Lehoczky Múzeum tevékenységét irányította. Ez a múzeum gyűjtötte össze és őrizte meg vidékünkön az első világháború előtt állami, egyesületi és magángyűjtemények jelentős részét az utókor számára. Ez a múzeum nevét arról a személyről kapta, aki 1869-től

³⁰ LEHOCZKY TIVADAR 1996: 258–259. o

³¹ Kobály József szóbeli közlése alapján.

³² Mihályi János — (XIX. század) jogi doktor, Máramaros megye tisztii főügyésze. Máramaros megye történelmi múltjának lelkes kutatója volt. Főleg régi oklevelekkel foglalkozott. 1889-ben cikket jelentetett meg a Századokban *Tanulmány máramarosi oklevelekről* címmel.

³³ LEHOCZKY TIVADAR 2001: 146–147. o.

³⁴ Több magángyűjtemény is létezett ezeken kívül, de nem találtam ezt igazoló adatokat.

törekedett egy állandó múzeum létrehozás ára. Természetesen ehhez nagyban hozzájárult az is, hogy a múzeum az ő gyűjteményéből jött létre 1929-ben. A második világháború után az Országos Lehoczky Múzeum megszűnt. Gyűjteményének nagy része ma a Kárpát-aljai Honismereti Múzeumban van elhelyezve.

Kutatásaimat a Kárpátaljai Állami Területi Levéltár Beregszászi részlegében és a szakirodalomban végeztem.

IRODALOM

Korabeli források:

Kárpátaljai Területi Állami Levéltár fondjai:

KÁL. F. 1186, — Просвітительне товариство Ужанської жупи, м. Ужгород.— op. I. od. zb. 1, lap 21-22.

KÁL. F. 1555, — Музей імені Легоцької, м. Мукачеве Бережської жупи.— op. I. od. zb. 47, lap 8.

Korabeli iskolai értesítők:

A Munkácsi magyar királyi állami főgymnasium értesítője 1897-98-ik tanévről. Grünstein Mór Könyvnyomdája. Munkács, 1898.

A Munkácsi magyar királyi állami főgymnasium és a vele kapcsolatban álló internátus értesítője 1906-1907 tanévről. Grünstein Mór Könyvnyomdája. Munkács, 1907.

A Munkácsi magyar királyi állami főgymnasium és a vele kapcsolatban álló internátus értesítője 1905-1906 tanévről. Grünstein Mór Könyvnyomdája. Munkács, 1906.

A Munkácsi magyar királyi állami főgymnasium és a vele kapcsolatban álló internátus értesítője 1904-1905 tanévről. Grünstein Mór Könyvnyomdája. Munkács, 1905.

A Munkácsi magyar királyi állami főgymnasium és a vele kapcsolatban álló internátus értesítője 1903-1904 tanévről. Grünstein Mór Könyvnyomdája. Munkács, 1904.

A Munkácsi magyar királyi állami főgymnasium és a vele kapcsolatban álló internátus értesítője 1901-1902 tanévről. Grünstein Mór Gyorssajtó nyomása. Munkács, 1902.

A Munkácsi magyar királyi állami főgymnasium és a vele kapcsolatban álló internátus értesítője 1907-1908 tanévről. Grünstein Mór Gyorssajtó nyomása. Munkács, 1908.

A Munkácsi magyar királyi állami gymnasium értesítője 1888-89-ik tanévről. Kárpát Könyvnyomda. Munkács, 1889.

A Munkácsi magyar királyi állami gymnasium értesítője 1889-90-ik tanévről. Kárpát Könyvnyomda. Munkács, 1890.

A Munkácsi magyar királyi állami gymnasium értesítője 1894-95 tanévről. Grünstein és Kozma J. Könyvnyomdája. Munkács, 1895.

A Munkácsi magyar királyi állami gymnasium értesítője 1899-1900 tanévről. Grünstein Könyvnyomdája. Munkács, 1900.

Az ungvári állami elemi népiskola értesítője az 1895-96 tanévről. Székely és Illés Könyvnyomdája. Ungvár, 1896.

Az ungvári királyi kat. főgimnázium értesítője az 1892-1893 iskolai évről. Székely és Illés. Ungvár, 1893.

Az ungvári királyi kat. főgimnázium értesítője az 1910-1911 iskolai évről. Földesi Gyula Könyvnyomdája. Ungvár, 1911.

Az ungvári királyi kat. főgimnázium értesítője az 1913-1914 iskolai évről. Ungmegeyi Könyvnyomda. Ungvár, 1914.

BALOGH LÍVIA (2009). Kárpátaljai magyar iskolai értesítők adatbázisa. In: PENCKÓFER JÁNOS–KOHUT ATTILA (szerk): *Acta Beregsasiensis, 2009/1*. PoliPrint Kft, Ungvár. 161–170. o.

BOROS LÁSZLÓ–KOSZTYÓ GYULA (2009). *Az Országos Lehoczky-múzeum régészeti tevékenysége a források tükrében.* Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézet, Ungvár.

CSATÁRY GYÖRGY (2001). *A Lehoczky- hagyaték.* Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség, Ungvár.

JANKOVICH JÓZSEF (1995). A munkácsi Lehoczky Múzeum régészeti ásatásai a cseh megszállás alatt. In: CSATÁRY GYÖRGY (szerk.): *Зоря-Наїна; A Kárpátaljai Tudományos Társaság (1941–1944).* Mandátum Kiadó–Hatodik Síp Alapítvány, Beregszász – Budapest. 67–77. o.

KERESZTYÉN BALÁZS (2001). *Kárpátaljai művelődéstörténeti kislexikon.* Mandátum Kiadó–Hatodik Síp Alapítvány, Budapest –Beregszász.

KOBÁLY JÓZSEF (1990). *Bibliograficsnij pokazcsik prac Tivodora Legockogo (1830–1915).* Uzgorod.

KOBÁLY JÓZSEF (1998). *Sine ira et studio.* Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség, Ungvár.

LEHOCZKY TIVADAR (1996). *Bereg vármegye.* Mandátum Kiadó–Hatodik Síp Alapítvány, Beregszász–Budapest.

LEHOCZKY TIVADAR (1998). *Munkács város új monográfiája.* II. kötet. Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség, Ungvár.

LEHOCZKY TIVADAR (2001). Adatok hazánk archaológiájához különös tekintettel Beregmegyére és környékére. I.–II. kötet. Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség, Ungvár.

Magyar életrajzi lexikon. II. kötet. Főszerkesztő: KENYERES ÁGNES. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1969.

Magyar műzeumi arcképcsarnok. Főszerkesztő: Bodó Sándor, Víga Gyula. Pulszky Társaság, Tarsoly Kiadó, Budapest, 2002.

POPOVICS BÉLA 2005: *Munkács kultúrtörténete a korabeli sajtó tükrében.* Kárpátaljai Magyar Cserkészszövetség, Munkács.

RAZGULOV VALERIJ 1997: *Lehoczky- múzeum.* Ungvár.

ІВАН ПОП 2001: *Енциклопедія Подкарпатської Русі.* Ужгород, Издательство В. Падяка.

Internet:

Lehoczky Tivadar. <http://www.karpataljaturizmus.net/enciklopedia/lehoczky-tivadar>

A-19 Acta Beregsiensis. Науковий вісник Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці II. – Ужгород: ПоліПрінт, 2010 – 248 с.
ISBN 978-966-2595-01-7

«Acta Beregsiensis» є науковим виданням Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II. Даний том вміщує дослідження угорською, українською, англійською та німецькою мовами за перше півріччя 2010 року. До випуску ввійшли публікації викладачів та студентів інституту, а також закордонних науковців у сфері мовознавства, літератури, історії, педагогіки, біології, економіки та інших наук.

УДК 001(477.87)

ББК 72.4(4УКР-43АК)

Наукове видання

Acta Beregsiensis

Науковий вісник
Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці II

2010/2

Том IX, № 2

РЕДАКЦІЯ: *Козут А., Пенцкофер І.*

КОРЕКТУРА: *Г. Варцаба І.*

ВЕРСТКА: *Гороній А.*

ОБКЛАДИНКА: *K&P*

Відповідальні за випуск: *Орос І., Шови К.*

Здано до складання 14.04.2010. Підписано до друку 17.05.2010.

Папір офсетний. Формат 70x100/16.

Умовн. друк. арк. 19,9. Тираж 250. Зам. 428.

СП "ПоліПрінт", м. Ужгород, вул. Тургенева, 2.